

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΟΝΤΣΕΡΤΑ ΓΙΑ ΒΙΟΛΑ ΑΠΟ ΤΟΝ 18ο ΑΙΩΝΑ

ΒΙΟΛΑ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΙΑΝΝΟΥ

ΠΙΑΝΟ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

25 Απριλίου 2013, ώρα 20:00

Φουαγιέ 1ου ορόφου του κτηρίου του Τμήματος Μουσικών Σπουδών

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει δύο αντιπροσωπευτικά έργα του σολιστικού ρεπερτορίου της βιόλας κατά τον 18ο αιώνα: Το *Κοντσέρτο για βιόλα σε σολ μείζονα* του Τέλεμαν και το *Κοντσέρτο για βιόλα σε ντο μείζονα* του Γιόζεφ Σούμπερτ.

Το πρόγραμμα εκτελείται κατά την διαδεδομένη σε παλαιότερες εποχές συνήθεια, με αναγωγή του ορχηστρικού μέρους σε πιάνο. Αυτή η εκδοχή κάθε είδους σολιστικών έργων για διάφορα όργανα και για φωνές, που στην σύγχρονη εποχή χρησιμοποιείται πλέον σχεδόν αποκλειστικά για την ιδιωτική μελέτη, για την προετοιμασία δημοσίων συναυλιών και για την διεξαγωγή ωδειακών ή άλλων εξετάσεων, ήταν διαδεδομένη και για την δημόσια συναυλιακή παρουσίαση σολιστικών έργων την εποχή που ήταν άγνωστη ή περιορισμένη ακόμα η τεχνική αναπαραγωγή μουσικής σε διάφορους υλικούς φορείς (δίσκους βινυλίου, μαγνητοταινίες, φορείς ψηφιακής αναπαραγωγής ήχου ή/και εικόνας, ραδιοφωνικές ή/και τηλεοπτικές αναμεταδόσεις συναυλιών ή/και αποθηκευμένων ηχογραφήσεων).

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΓΚΕΟΡΓΚ ΦΙΛΙΠ ΤΕΛΕΜΑΝ (Georg Philipp TELEMANN) (1681 – 1767): Κοντσέρτο για βιόλα, έγχορδα και basso continuo σε σολ μείζονα TWV 51: G9.

Τα μέρη: I. Largo – II. Allegro – III. Andante – IV. Presto

Εκδοτική επιμέλεια: Hellmuth Christian Wolf

Αναγωγή του μέρους ορχήστρας για πιάνο: Karl Heinz Füssel

Εκδοτικός οίκος: Bärenreiter Verlag

Αν και όλα τα όργανα της οικογένειας του βιολιού (βιολί, βιόλα, βιολοντσέλο, κοντραμπάσο) ήσαν σε χρήση στην Δυτική Ευρώπη τουλάχιστον από το πρώτο τρίτο του 16ου αιώνα, σολιστικό ρεπερτόριο για την βιόλα και το κοντραμπάσο, εμφανίζεται από τις αρχές του 18ου αιώνα. Το κοντσέρτο που θα ακουστεί στην σημερινή συναυλία, γράφτηκε σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις μεταξύ 1716 και 1721 και είναι το παλαιότερο γνωστό μέχρι σήμερα και πλήρως σωζόμενο κοντσέρτο για βιόλα.

Ο συνθέτης του ήταν μια πολυσχιδής και διακεκριμένη σ' όλη την Ευρώπη προσωπικότητα της μουσικής ζωής του 18ου αιώνα. Γεννημένος στο Μαγδεμβούργο, έζησε από την νεότητά του σε διάφορες γερμανικές πόλεις και ανέπτυξε δραστηριότητα ως οργανωτής διαφόρων *Collegia Musica* (*Μουσικές Συντροφίες*) (μιας πρώιμης μορφής του θεσμού της δημόσιας συναυλίας με ευρεία διάδοση εκείνη την εποχή ιδιαίτερα στις γερμανόγλωσσες περιοχές που είχε επικρατήσει η Μεταρρύθμιση) προπαντός στην Λειψία, στην Φρανκφούρτη επί του Μάιν και στο Αμβούργο, όπου πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του και πέθανε. Εκτός από οργανωτής της μουσικής ζωής, ο Τέλεμαν υπήρξε, μεταξύ άλλων, θεωρητικός και δάσκαλος της μουσικής, εκδότης μουσικών περιοδικών και μ' αυτή την ιδιότητα ένας από τους πρωτοπόρους του μουσικού περιοδικού τύπου, ποιητής αλλά και φημισμένος στην εποχή του συνθέτης – την μόνη από τις ιδιότητές του με την οποία είναι πολύ γνωστός και στην σύγχρονη μουσική ζωή. Με συνθετικό έργο που περιλαμβάνει περισσότερες από 3000 συνθέσεις όλων των ειδών σύνθεσης (κοσμικής και θρησκευτικής, φωνητικής και οργανικής μουσικής) της εποχής του, ο Τέλεμαν είναι οπωσδήποτε ο πολυγραφότερος συνθέτης του 18ου αιώνα και ένας από τους πολυγραφότερους σ' όλη την ιστορία της μουσικής. Η αναμενόμενη, διατυπωμένη από έναν κριτικό στο τέλος του 18ου αιώνα και υιοθετημένη ως ένα βαθμό κατά τον ύστερο 19ο αιώνα κατηγορία, ότι η ποσότητα του συνθετικού έργου του ήταν σε βάρος της ποιότητάς του, δεν φαίνεται πάντως να στοιχειοθετείται. Όπως αποδεικνύεται, μεταξύ άλλων, από την ευρεία κυκλοφορία των συνθέσεών του, αλλά και από τις επώνυμες προεγγραφές για την δημοσίευση πολλών απ' αυτές, η μουσική του έλαχε μεγάλης εκτίμησης, τόσο από τους φορείς των πρωτοεμφανιζόμενων τότε δημόσιων συναυλιών και από το κοινό τους, όσο και από διάσημους ομότεχνους του (όπως π.χ. ο Χαίντελ, κ.ά.). Ειδικά τα πολυάριθμα κοντσέρτα του για διάφορα όργανα σόλο και ορχήστρα ήσαν στην εποχή του, παραμένουν δε και σήμερα, εξίσου γνωστά μ' αυτά του

σύγχρονου του Ιταλού Αντόνιο Βιβάλντι. Πιθανόν μάλιστα να ξεπερνούν τα κοντσέρτα αυτού του τελευταίου σε ποικιλία χρησιμοποιούμενων σολιστικών οργάνων και οργανικών συνδυασμών – κάτι που βρίσκεται σε αντιστοιχία με το γεγονός ότι ο ίδιος ο Τέλεμαν έπαιζε, εκτός από βιολί και πληκτροφόρα, τουλάχιστον άλλα έξι όργανα.

Γιόζεφ ΣΟΥΜΠΕΡΤ (Joseph SCHUBERT) (1757-1837): Κοντσέρτο για βιόλα και ορχήστρα σε ντο μείζονα.

Τα μέρη: I. Allegro (καντέντσα: Δ. Γιάννου) – II. Romanze – Adagio (καντέντσα: J. Schubert) – III. Rondo (Allegretto) (καντέντσες: J. Schubert)

Εκδοτική επμέλεια: Karlheinz Schultz-Hauser

Αναγωγή του μέρους ορχήστρας για πιάνο: Σύμφωνα με το σωζόμενο χειρόγραφο (Sächsische Landesbibliothek - Δρέσδη) [Karlheinz Schultz-Hauser]

Εκδοτικός οίκος: Schott Verlag (πρώτη έντυπη έκδοση του έργου)

Γεννημένος στην Βοημία ως γυιός τοπικού κάντορα, μετά τις πρώτες μουσικές σπουδές με τον πατέρα του, ο Γιόζεφ Σούμπερτ (απλή συνωνυμία με τον διάσημο Φραντς Σούμπερτ - Franz Schubert, 1797-1828) συνέχισε τις μουσικές σπουδές του στο Βερολίνο, όπου σπούδασε βιολί, βιόλα και σύνθεση. Το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του (1788 ως τον θάνατό του) έζησε στην Δρέσδη ως μέλος της εκεί Αυλικής Ορχήστρας (βιολίστας). Παράλληλα απέκτησε φήμη στην εποχή του ως συνθέτης μερικών οπερών, λειτουργιών, έργων οργανικής μουσικής (συμφωνιών, κοντσέρτων, μεταξύ των οποίων και τρία κοντσέρτα για βιόλα γραμμένα προφανώς για την προσωπική του χρήση, κ.ά.) και αναφέρεται επαινετικά ως συνθέτης σε μουσικά λεξικά της εποχής του, όπως π.χ. στο *Λεξικό (Neues Lexikon der Tonkünstler*, 1812) του Ερνστ Λούντβιχ Γκέρμπερ (Ernst Ludwig Gerber), στο οποίο γίνεται αναφορά και στο κοντσέρτο της σημερινής συναυλίας. Το μεγαλύτερο μέρος του έργου του φαίνεται πως πρέπει να θεωρηθεί οριστικά χαμένο, αλλά και ο ίδιος ως συνθέτης έχει σχεδόν ξεχαστεί.

Το κοντσέρτο της σημερινής συναυλίας, γραμμένο λίγο πριν από το 1796, αποτελεί ως σύνθεση ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα της υπέρβασης των τοπικών ορίων του βιεννέζικου ύφους των τελευταίων δεκαετιών του 18ου αιώνα, και της διάδοσής του ως ύφους μιας ολόκληρης εποχής ως προς την μορφική συγκρότηση και την μουσική υφή – της εποχής που χαρακτηρίζεται ως *εποχή του κλασικισμού* στην νεότερη ευρωπαϊκή μουσική. Το τελευταίο μέρος (Rondo – Allegretto) είναι ένδειξη ευρύτερης διάδοσης μιας τοπικής βιεννέζικης μόδας στην μουσική της τελευταίας δεκαετίας του 18ου αιώνα, που συνίσταται στην μίμηση λαϊκότροπων ουγγρικών μουσικών προτύπων (πρβλ. και το φινάλε all' ongarese από το Τρίο σε σολ μείζονα Hob. XV: 25 του Γιόζεφ Χάυντν - Joseph Haydn από την ίδια εποχή).

Με την χρονολόγησή του στο τέλος του 18ου αιώνα, το κοντσέρτο για βιόλα σε ντο μείζονα του Γιόζεφ Σούμπερτ εντάσσεται στο τέλος της πρώτης εποχής άνθισης του σολιστικού ρεπερτορίου για βιόλα, η οποία καλύπτει ολόκληρο το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα. Χαρακτηριστικά δείγματά της είναι τα κοντσέρτα για βιόλα των Στάμιτς (Stamitz) (πατρός και υιών), του Ντίτερσοντορφ (Dittersdorf), του Βάνχαλ (Vanhall), του Πλεγιέλ (Pleyel), του Χοφμάϊστερ (Hoffmeister), του Τσέλτερ (Zelter), κ.ά., και πάνω απ' όλα η γνωστή *Sinfonia concertante K.V. 364* για βιολί, βιόλα και ορχήστρα του Μότσαρτ.

Κείμενα: Δ. Γιάννου.